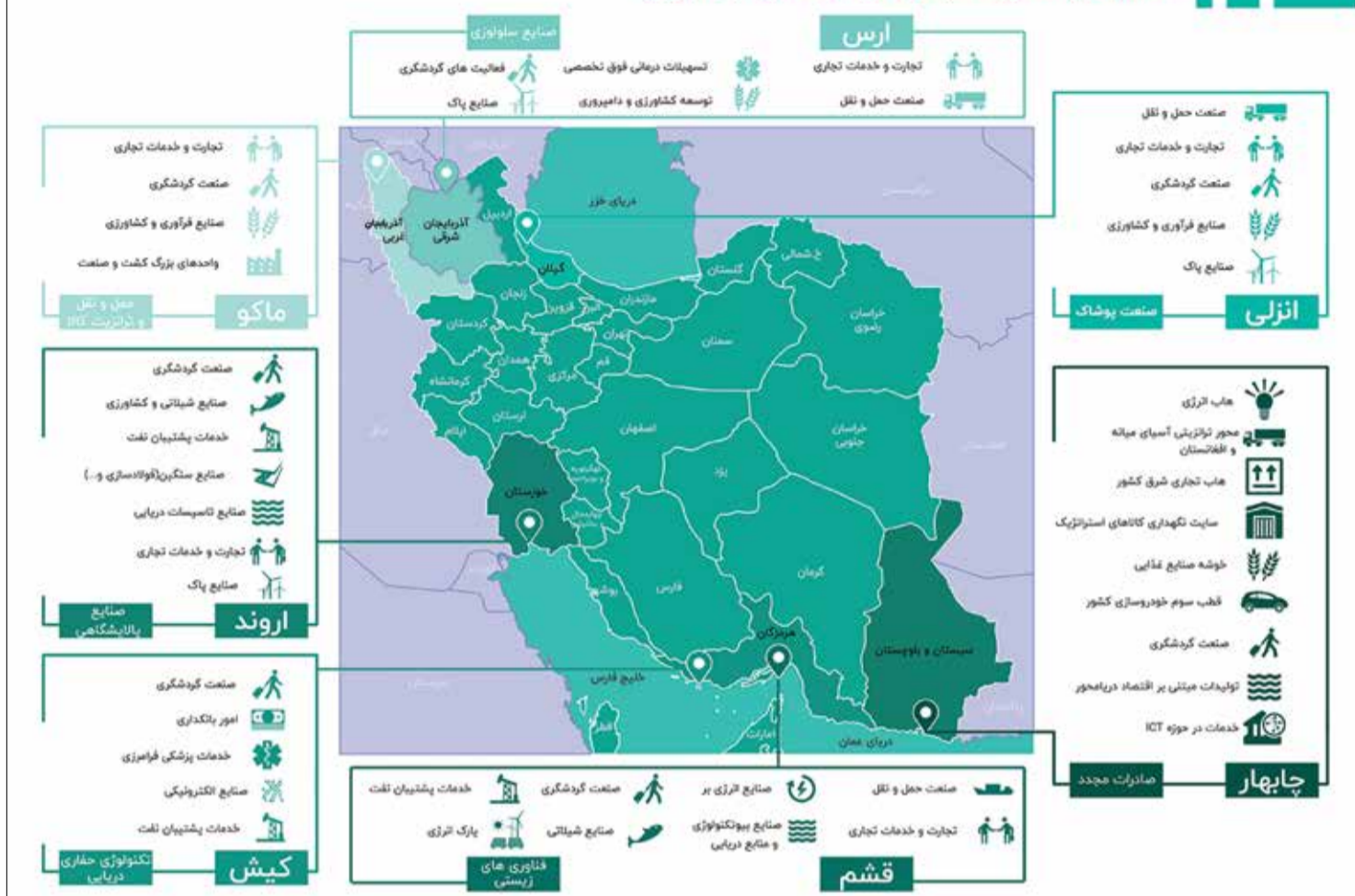

محورهای اصلی کسب و کار در مناطق آزاد ایران

مشاور رئیس جمهور و دبیر شورای عالی مناطق آزاد تجاری صنعتی و ویژه اقتصادی در گفت‌وگو با «ایران اقتصادی» خبر داد
جذب ۱۰ میلیارد دلار سرمایه در مناطق آزاد

سرعت پیشرفت مناطق آزاد دو برابر شد

گفت‌وگو

در حالی که مناطق آزاد و ویژه تجاری و اقتصادی در دهه‌های اخیر کارنامه قابل قبولی ندارد، از ابتدای دولت سیزدهم تاکنون شاهد تغییر نگاه به این مناطق هستیم به طوری که طرح‌های ویژه و متفاوتی برای حضور گسترده سرمایه‌گذاران و فعالان اقتصادی در این مناطق تدوین و در حال اجراست. در نخستین ماه ۷۰۰ بسته سرمایه‌گذاری به ارزش ۱۰ میلیارد دلار تدوین شده که سرمایه‌گذاران داخلی در مدت برگزاری نمایشگاه اکسپو در دیهشت ماه امسال استقبال چشمگیری از آن داشتند. در همین خصوص حجت‌الله عبدالملکی که از سال گذشته سکان هدایت دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی را برعهده گرفته در گفت‌وگو با «ایران اقتصادی» نقشه راه دولت برای بازگرداندن این مناطق به ریل اصلی را تشریح می‌کند.

در دهه‌های اخیر نقد‌های بسیاری به مناطق آزاد کشور مطرح شده است. به زعم منتقدان این مناطق نتوانسته است به اهداف خود در جذب سرمایه و رشد صادرات توفیق چندانی داشته باشد. این مناطق چه جذابیت‌هایی برای سرمایه‌گذاران و تولیدکنندگان دارد؟

ایران سرزمین ناشناخته سرمایه‌گذاری و تولید است و مزیت‌های تولیدی و سرمایه‌گذاری که در ایران وجود دارد، کم نظیر است. این مزیت‌ها از سه جهت اهمیت دارد. اول اینکه هزینه تولید بسیار کمتر از دنیاست. هزینه انرژی یک دهم دنیاست، هزینه نیروی انسانی یک پنجم دنیاست و زمین یک دهم دنیاست. دوم اینکه در ایران برای تولید زیرساخت‌های گسترده‌ای بسترها در حوزه حمل و نقل و ترانزیت بسترها آماده است و شبکه لجستیکی و ارتباطی و انرژی‌رسانی و همچنین علم و دانش به صورت گسترده‌ای وجود دارد. این زیرساخت‌ها پس از انقلاب بنشدت توسعه پیدا کرده است. بخش

سوم بازار است. در ایران سه بازار قوی داریم. یکی از این بازارها جمعیت ۸۵ میلیون نفری ایران است. علاوه بر این، تولیدکنندگان به بازار ۶۰۰ میلیون نفری کشورهای منطقه که سالانه بیش از هزار میلیارد تومان واردات دارند، بدون واسطه دسترسی پیدا می‌کنند. همچنین دسترسی ایران به آب‌های آزاد باعث شده است تا صادرات به تمام نقاط دنیا میسر شود. بنابراین هر تولیدکننده و سرمایه‌گذاری در ایران می‌تواند به هر سه بازار یاد شده دسترسی داشته باشد. این در حالی است که کمتر کشوری با این شرایط و مزیت‌ها وجود دارد.

حال مناطق آزاد کشور علاوه بر تمام این مزیت‌ها، ویژگی‌های منحصر به فردی نیز دارند که قانونگذار برای آن در نظر گرفته است که شامل معافیت‌های مالیاتی، اداری گمرکی و حکمرانی یکپارچه برای سهولت کار و کاهش هزینه است. بر همین اساس مناطق آزاد بهشت سرمایه‌گذاری در ایران محسوب می‌شود.

● حال این پرسش مطرح می‌شود اگر مناطق آزاد بهشت سرمایه‌گذاری کشور هستند چرا تاکنون در زمینه جذب سرمایه‌گذار موفقیت چشمگیری نداشته‌اند؟

در این زمینه دو مانع وجود دارد که در دوره جدید سعی می‌کنیم این دو مانع را رفع کنیم. مانع اول بوروکراسی معیوب در کشور است که به تبع آن تا حد زیادی در مناطق آزاد نیز وجود دارد و دومین مانع عدم شناخت و آگاهی سرمایه‌گذاران و فعالان اقتصادی از مزیت‌های سرمایه‌گذاری در این مناطق است.

● چه تدبیری برای حل این مشکلات داشته‌اید؟

از ابتدای زمستان سال ۱۴۰۱، دو پروژه را کلید زده‌ایم. بحث اول مقررات زدایی و بهبود فضای کسب و کار را در مناطق آزاد در دستور کار قرار داده‌ایم. بر همین اساس از تمام مناطق آزاد کشور خواسته‌ایم تا شاخص‌ها و مجوزهای

مربوط به کسب و کار خود را بازبینی و احصا کنند. تا از این طریق تعداد و زمان فرایندها و همچنین مدارکی را که برای راه‌اندازی کسب و کار در مناطق آزاد مورد نیاز است کاهش دهند. در همین خصوص تاکنون ده‌ها کارگروه و شورا در مناطق آزاد حذف شده است. زمانبندی‌ها کاهش یافت. برای مثال برای تعیین زمین که فرایندی سه ماهه داشت در برخی از مناطق به دو هفته کاهش یافته است. در راستی آزمایی صورت گرفته نیز خوشبختانه بخش عمده‌ای از این پروژه‌ها به نتیجه رسیده است.

اقدام دیگر که شروع کردیم تعریف شاخص جدیدی با عنوان شاخص سهولت کسب و کار برای مناطق آزاد است. این شاخص را بانک جهانی به صورت دوره‌ای برای تمام کشورها تولید می‌کند که رتبه ایران با ۱۲۷ رتبه مناسبی نیست. حال در این پروژه قصد داریم هفت منطقه آزاد کشور را در قالب هفت کشور در نظر گرفته و برای هر یک شاخص سهولت کسب و کار را تدوین کنیم که شاخص‌ها و روش اندازه‌گیری این شاخص‌ها هم طبق روش بانک جهانی است.

برای این پروژه دو هدف داریم. هدف نخست رتبه‌بندی مناطق آزاد از نظر فضای کسب و کار است. هدف دیگر این است که مناطق آزاد ایران در رتبه‌بندی ۵۰ کشور اول دنیا در سهولت کسب و کار قرارگیرند که البته دستیابی به این هدف زمانبر است.

● این شاخص جدید چه زمانی منتشر می‌شود؟

طی هفته‌های آینده این شاخص را برای بهار ۱۴۰۲ منتشر می‌کنیم.

● برای شناساندن مزیت‌هایی که به آن اشاره کردید، چه اقداماتی انجام شده است؟

برای رفع مشکل ناشناخته بودن مزیت‌های مناطق آزاد ظرفیت‌های متعدد این مناطق را به بسته سرمایه‌گذاری تبدیل کردیم. بر همین اساس تاکنون برای هفت منطقه آزاد

کشور ۷۰۰ بسته سرمایه‌گذاری تدوین و طراحی شده است. در این بسته در ابتدا صنعت پیشنهاد شده در قالب طرح بررسی‌های اقتصادی شامل بازدهی و امکانات و سودآوری آن ارائه شده است. بخش دوم زمین مورد نیاز و امکانات زیرساختی آن تأمین و آماده شده است و بخش سوم مجوز بی‌نام همان فعالیت است. در گذشته سرمایه‌گذار باید برای دریافت مجوز در یک فرایند طولانی درخواست می‌داد، اما در این بسته‌ها مناطق آزاد تمام این مراحل را انجام داده و تنها نام سرمایه‌گذار خالی است. این مناطق آزاد وجود دارد و سرمایه‌گذاران خارجی از امارات، روسیه، پاکستان و... متقاضی سرمایه‌گذاری هستند.

در کنار جذب سرمایه‌گذاری برای توسعه صادرات نیز برنامه‌ریزی کرده‌ایم و شبیه بسته‌های سرمایه‌گذاری برای صادرکنندگان نیز بسته‌های ویژه‌ای از توانمندی صادراتی در حال تدوین است. همچنین برای بازاریابی صادرات محصولات از سرزمین اصلی نیز شرکت‌هایی در مناطق آزاد ایجاد می‌شود.

● ارزش این بسته‌های سرمایه‌گذاری چقدر است؟

ارزش مجموع این ۷۰۰ بسته سرمایه‌گذاری بیش از ۳۵۰ هزار میلیارد تومان است.

● ارزش ارزی آن چقدر است؟

این بسته‌ها ریالی تدوین شده است و با نرخ دلار مرجع بانک مرکزی از تالار دوم ارزش این بسته‌ها ۱۰ میلیارد دلار می‌شود.

● برای مناطق ویژه اقتصادی هم

چنین بسته‌هایی آماده می‌شود؟

بله، در مرحله بعدی این بسته‌ها برای مناطق ویژه اقتصادی نیز طراحی می‌شود. بدین ترتیب ۳۳ منطقه ویژه آزاد و ویژه تعداد بسته‌های سرمایه‌گذاری و پروژه‌ها به هزار و ۵۰۰ مورد و با ارزشی بالغ بر هزار هزار میلیارد تومان می‌رسد.

● سرمایه‌گذاران از این بسته‌های جدید استقبال کرده‌اند؟

در چهار روز برگزاری نمایشگاه اکسپو در دیهشت بیش از ۵۰ هزار میلیارد تومان توافق‌نامه برای سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد امضا شد. همچنین سرمایه‌گذاران خارجی از امارات، روسیه، پاکستان و... متقاضی سرمایه‌گذاری هستند. صادرات نیز برنامه‌ریزی کرده‌ایم و شبیه بسته‌های سرمایه‌گذاری برای صادرکنندگان نیز بسته‌های ویژه‌ای از توانمندی صادراتی در حال تدوین است. همچنین برای بازاریابی صادرات محصولات از سرزمین اصلی نیز شرکت‌هایی در مناطق آزاد ایجاد می‌شود.

توضیحاتی که برای رفع موانع و مشکلات جذب سرمایه و رونق تولید در مناطق آزاد ارائه دادید مواردی است که در اختیار مناطق آزاد است ولی برخی از مؤلفه‌ها مانند قوانین مالیاتی و ارزی خارج از اختیار این مناطق است؟

در مناطق آزاد یک قانون پایه مربوط به سال ۱۳۷۴ و برای مناطق ویژه نیز قانونی مربوط به سال ۱۳۸۴ وجود دارد که قوانین مترقی محسوب می‌شود. ما

با یک مشکل مواجه هستیم که برخی از قوانین باعث لغو یا کاهش مزیت‌ها و مشوق‌ها در این مناطق شده است. البته با وجود این اتفاق همچنان مزیت‌های این مناطق نسبت به سایر مناطق بسیار جذاب است.

ما به دنبال بهبود فضای قانونی این مناطق هستیم. اولین برنامه در قالب برنامه هفتم است. در لایحه برنامه هفتم پیشنهاد دادیم که تصویب هر قانونی مغایر با قوانین مناطق آزاد ممنوع شود مگر به شرط تغییر قانون پایه این مناطق. به رغم پیگیری‌ها موفق به گنجاندن این بند در لایحه برنامه هفتم نشدیم ولی از طریق مذاکره با نمایندگان مجلس به دنبال درج آن در برنامه هفتم توسعه هستیم. اقدام دیگر راه‌اندازی یک کارگروه تنقیح قوانین در دبیرخانه شورا است که شامل متخصصان و فعالان این حوزه است تا مشخص شود که چگونه قوانین مناطق را اصلاح کنیم. در کمیسیون اقتصادی مجلس نیز طرحی برای اصلاح قوانین مناطق در دستور کار است که رئیس کمیسیون وعده داده تا تمام خواسته‌های دبیرخانه در آن گنجانده شود.

بنابراین به تمام فعالان در این حوزه و همچنین سرمایه‌گذارانی که تمایل برای حضور در این مناطق دارند اعلام می‌کنیم که در آینده قوانین این مناطق بهبود یابد. شخص رئیس جمهور نیز بر هماهنگی سایر قوانین با مقررات مناطق آزاد تأکید دارند. در همین خصوص طی ماه‌های اخیر بخشنامه‌ای درباره حذف ارزشمندی‌ها برای مناطق آزاد از سوی بانک مرکزی ابلاغ شده بود که با همین هماهنگی‌ها خوشبختانه این بخشنامه لغو و هم‌اکنون تأمین ارز مبادله‌ای در مناطق آزاد به روال قبل بازگشت.

● در برنامه هفتم الحاق دبیرخانه مناطق آزاد به زیرمجموعه ریاست جمهوری هم پیش‌بینی شده است؟

بله، در لایحه برنامه هفتم انتزاع دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد از وزارت اقتصاد و الحاق آن به زیرمجموعه ریاست جمهوری لحاظ شده است. این اقدام منطقی درستی در دولت دارد. اینکه تعداد مناطق بسیار زیاد است و اداره آنها به تشکیلات خاصی نیاز دارد. هم‌اکنون ۷۹ منطقه ویژه مصوب و ۱۵ منطقه آزاد مصوب داریم که از این تعداد ۳۳ منطقه ویژه و ۸ منطقه آزاد فعال هستند و مابقی نیز به تدریج در حال فعال شدن هستند. بدین ترتیب نزدیک به ۱۰۰ منطقه آزاد و ویژه در کشور داریم که حجم فعالیت‌های اقتصادی بالایی نیز دارند. برای مثال یک سوم از صادرات غیرنفتی کشور از مبدأ این مناطق صورت می‌گیرد یا ۷۰ درصد ترانزیت از این مناطق انجام می‌شود. بنابراین مناطق بخش مهمی از اقتصاد کشور است و بر همین اساس در گذشته به درستی اداره این مناطق زیر نظر ریاست جمهوری قرار داشت. طی سال‌هایی که مناطق به وزارت اقتصاد ملحق شد مشکلات آن نیز افزایش یافت چرا که اداره این مناطق به اختیارات خاصی نیاز دارد.

از سوی دیگر این مناطق تعاملات گسترده‌ای با سایر کشورها دارد و دیپلماسی اقتصادی ویژه‌ای را دنبال می‌کند و از همین جهت به نظری می‌رسد در صورتی که زیر نظر ریاست جمهوری باشد بهتر می‌توان مسائل مربوط به دیپلماسی را دنبال کرد. با این اتفاق به طور قطع جایگاه مناطق آزاد در کشور

ارتقای قابل توجهی پیدا می‌کند.

● در ماه‌های اخیر چندین طرح شامل راه‌اندازی بانک و بیمه آف شور و ایجاد مناطق آزاد مشترک با سایر کشورها اعلام شد، هم‌اکنون این طرح‌ها در چه مرحله‌ای قرار دارد؟

یکی از موفقیت‌هایی که در دولت سیزدهم داشته‌ایم این است که مجوزهای اولیه ایجاد بانک و بیمه آف شور و همچنین بورس بین‌الملل صادر شده است که براساس ظرفیت‌های قانون چگونگی اداره مناطق آزاد صورت گرفته است. در طول این ۳۰ سال از این ظرفیت استفاده نشده بود.

● این طرح‌ها در چه مرحله‌ای قرار دارد؟

هم‌اکنون بانک مرکزی مجوز اولیه را برای راه‌اندازی بانک آف شور صادر کرده است. در حال حاضر در حال تنظیم و تدوین ترکیب سهامداری این بانک هستیم که پس از تأیید بانک مرکزی نهایی می‌شود. تمام تلاش ما این است که تا پایان سال جاری شاهد راه‌اندازی بانک آف شور در مناطق آزاد ایران باشیم. در خصوص بورس بین‌الملل نیز شورای عالی بورس مجوز لازم برای تأسیس را صادر کرده است و هم‌اکنون در حال تعیین ترکیب سهامداری هستیم. درباره بیمه آف شور نیز به همین ترتیب است و بیمه مرکزی مجوز لازم را صادر و ترکیب سهامداری بیمه آف شور در حال تدوین است. در مجموع هر سه مورد بانک و بیمه آف شور و بورس بین‌الملل در مرحله تعیین ترکیب سهامداری است. ان شاء الله با تصویب نهادهای مربوطه این سه نهاد کار خود را در مناطق آزاد آغاز می‌کنند. ما امیدواریم که همین امسال این سه نهاد کار خود را آغاز کنند.

● برای ایجاد مناطق آزاد مشترک چه پیشرفتی حاصل شده است؟

در خصوص مناطق آزاد مشترک و متناظر نیز برای ایجاد این مناطق با ۲۱ کشور برنامه‌ریزی شده است که در سطوح مختلفی در حال پیگیری است به طوری که در خصوص برخی از کشورها به مرحله تصویب سند رسیده‌ایم. در خصوص چهار کشور نیز به مرحله تعیین سایت رسیده‌ایم تا براساس قوانینی که در مذاکرات مورد نظر مطرح می‌شود محل این مناطق آزاد مشترک مشخص شود. این مناطق آزاد مشترک ضمن اینکه ایران را به اقتصاد جهانی متصل می‌کند ابزار مناسبی نیز برای دوزدن تحریم‌هاست.

برای همکاری با کشورهای مورد نظر بیش از ۵۰ الگو را تدوین و پیش‌بینی کرده‌ایم که طبق شرایط و خواست هر کشور یکی از این الگوها برای همکاری مشترک مورد استفاده قرار می‌گیرد.

● هم‌اکنون تراز تجاری مناطق آزاد چگونه است؟

از سال ۱۴۰۱ تراز تجاری مناطق آزاد مثبت شد. تراز مناطق ۷۷۰ میلیون دلار مثبت است. مجموع تراز تجاری مناطق آزاد و ویژه ۱۳ میلیارد دلار مثبت بوده است. مناطق آزاد و ویژه در ۱۸ ماه گذشته ۳۰ میلیارد دلار ارزآوری برای کشور داشته‌اند. این در حالی است که تا پیش از سال ۱۴۰۱ تراز تجاری مناطق آزاد منفی بود.

● در دولت سیزدهم در مجموع شاهد چه توفیقاتی در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی هستیم؟

در ۱۸ ماهه اخیر و از ابتدای دولت سیزدهم تاکنون اتفاقات مثبتی رقم خورده است، به طوری که در این مدت سرعت رشد مناطق دو برابر شده است. همچنین سرعت جذب سرمایه خارجی نیز دو برابر شده و در ۱۸ ماهه اخیر به ۱۷۰ میلیون دلار رسیده است. رشد دو برابری در پیشرفت پروژه‌های عمرانی هم اتفاق افتاده است. علاوه بر این، دو خط منظم کشتیرانی با بندر چین و هند برای حمل بار در ۱۰ ماهه گذشته بیش از ۱۱ میلیون کانتینر از چابهار جابه‌جا شده است.

پل خلیج فارس یکی از پروژه‌های ملی است که قرار است سرزمین اصلی را به جزیره قشم متصل کند، اما سال‌هاست که متوقف مانده است. در دولت سیزدهم چه اقداماتی برای فعال کردن دوباره آن صورت گرفته است؟

این پل در دولت گذشته هفت سال تعطیل بود و با پیشرفت ۱۶ درصدی رها شده بود. پس از آن این پروژه فعال شد، که بخشی از اعتبار آن از منابع داخلی منطقه آزاد قشم و سازمان برنامه و بودجه تأمین شده است. برای فاینانس هم از چین و چند کشور اروپایی پیشنهاد داشته‌ایم. فعلاً از محل منابع داخلی پیش می‌بریم. قول داده بودیم که سه ساله این پل راه‌اندازی شود. با این اتفاق ترانزیت رشد چشمگیری خواهد یافت.